

Nr 27*Utlåtande i anledning av väckt motion angående radions juridiska ansvarighet.*

Första lagutskottet har behandlat en i första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 127, av herr *Ollén*. I motionen föreslås, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning och förslag angående radions juridiska ansvarighet och därmed sammanhängande spörsmål.

Beträffande skälen för detta förslag får utskottet, i den mån redogörelse härför ej lämnas här nedan, hänvisa till motionen.

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttranden över motionen från *justitiekanslersämbetet* och *Stockholms rådhusrätt*. Därjämte har *Sveriges radio aktiebolag*, *Radionämnden*, *Publicistklubben*, *Svenska journalistförbundet*, *Svenska tidningsutgivareföreningen* och *Sveriges advokatsamfund* beretts tillfälle att yttra sig över motionen.

Sveriges radio aktiebolag

Sveriges radio aktiebolag bildades i maj 1924 under namnet Aktiebolaget Radiotjänst med ändamål att idka rundradiorörelse och annan därmed förenad verksamhet. I samband med att televisionsverksamheten anförtrotts åt bolaget, företogs under år 1957 en viss omorganisation av bolagets verksamhet. Denna omorganisation innebar bl. a. en breddning av intresseunderlaget genom att olika organisationer representerande folkrörelser, kultur, näringsliv m. m. inbjudits att teckna aktier i bolaget. Styrelsen består nu av elva ordinarie ledamöter och tio suppleanter.

Från den 1 januari 1925 har rundradioverksamheten varit på visst sätt uppdelad mellan bolaget och telegrafstyrelsen. Bolaget har sålunda att svara för produktionen av rundradioprogrammen, medan televerket skall omhändarha distributionen av programmen samt uppbörden av licensavgifter. — Staten har ett väsentligt inflytande på bolaget genom att den besätter majoriteten av styrelseposterna och förser bolaget med huvudparten av medlen för verksamhetens bedrivande.

Gällande principer angående rundradions programverksamhet, varmed förstås produktion av program för ljudradio och television, är upptagna i en överenskommelse den 15 maj 1959 mellan svenska staten och bolaget. I 2 § tillförsäkras bolaget ensamrätt att bestämma vilka rundradioprogram, som skall utsändas över svenska sändare. Enligt 3 § skall inom bolaget under företagschefen finnas särskilda huvudavdelningar, därav bland annat en för ljudradions och en för televisionens programverksamhet. 4 § stadgar följande:

1 mom. Programverksamheten skall bedrivas under beaktande av ljudradions och televisionens centrala ställning i landets kultur- och samhällsliv.

Programmen skola vara omväxlande till karaktär och innehåll samt ägnade att vidmakthålla och stärka allmänhetens intresse för rundradio.

Vid programmens utformning har bolaget, bland annat,

att sakligt, opartiskt och i lämplig form meddela upplysning om nuets händelser och lämna allmänheten orientering rörande viktigare kultur- och samhällsfrågor ävensom stimulera till debatt kring sådana frågor,

att i skäligen omfattning tillgodose olika intresseriktningar inom religion, musik, teater, konst, litteratur och vetenskap,

samt att skänka god förströelse och underhållning.

Utsändas samtidigt två eller flera ljudradio- eller två eller flera televisionsprogram, bör bolaget med dessa söka tillfredsställa skilda gruppers önskemål. Därvid bör i görlig mån jämväl mindre gruppers intressen av mera särpräglad natur tillgodoses.

2 mom. Bolaget skall i huvudsak inrikta programverksamheten på riksprogram, gemensamma för alla landsdelar. Även behovet av lokala och provinsiella inslag bör dock beaktas. Bolaget skall upprätthålla god kontakt med olika landsdelar i syfte att så långt det är möjligt tillgodose deras särskilda behov och önskemål.

3 mom. Det åligger bolaget att — vid sidan av den programverksamhet som huvudsakligen är avsedd att tillgodose lyssnare inom landet — producera särskilda program för utsändning till utlandet på kortväg eller på annat sätt och avsedda att skapa möjlighet för utländsk publik och särskilt för utlandssvenskar att genom rundradio erhålla information om och upprätthålla kontakt med Sverige.

Bland övriga bestämmelser må nämnas 8 §, enligt vilken bolaget »svarar för att programmen ej kränka enskild rätt» samt 12 §, enligt vilken »Kungl. Maj:t utser en särskild nämnd (radionämnden) med uppgift att granska bolagets handhavande av programverksamheten».

Radionämnden

Den av Kungl. Maj:t tillsatta radionämnden har till huvudsaklig uppgift att granska de allmänna riktlinjer, efter vilka programverksamheten planlägges och bedrives. Nämnden har att på grundval av denna granskning pröva, huruvida programverksamheten i stort sett handhaves i enlighet med överenskommelsen den 15 maj 1959 mellan svenska staten och Sveriges radio.

Gällande instruktion för radionämnden har fastställts av Kungl. Maj:t den 15 maj 1959. Nämnden utgöres av högst 24 ledamöter, vilka utses av Kungl. Maj:t för viss tid. Den sammanträder på kallelse av ordföranden. Sammanträden bör regelbundet hållas två gånger årligen. I övrigt skall nämnden sammanträda, då Kungl. Maj:t därom förordnar eller ordföranden av särskilda skäl så finner erforderligt. För den fortlöpande granskningen av programverksamheten skall radionämnden tillsätta ett arbetsutskott, som består av nämndens ordförande samt högst fyra av dess övriga ledamöter. Ersättning till radionämndens ledamöter ävensom kostnaderna i övrigt för nämndens verksamhet bestrides av Sveriges radio.

Rättsregler beträffande andra massmedia

Enligt allmänna straffrättsliga ansvarighetsregler kan, då flera personer medverkat till brott, ansvar inträda ej blott för den, som åstadkommit det brottsliga resultatet såsom gärningsman, utan även för andra som anstiftat brottet eller annorledes medverkat däri. I *tryckfrihetsrätten* har emellertid sedan gammalt förekommit särskilda, från dessa allmänna bestämmelser avvikande ansvarighetsregler, enligt vilka straffet för tryckfrihetsbrott i princip drabbar endast *en* person som ansvarig för skriften. Denne har alltså att svara ej blott för sina egna åtgärder utan för att skriften blivit utgiven med brottsligt innehåll. I vissa situationer, då ansvaret icke kan utkrävas av den, som i tryckfrihetsförordningen angives såsom i första hand ansvarig, övergår ansvaret på annan subsidiärt ansvarig. För periodisk skrift svarar i första hand utgivaren, under det att något ansvar för författaren till särskilt bidrag i skriften ej förekommer. Ansvaret för tryckt skrift, som icke är periodisk, åvilar i allmänhet författaren. Ansvarighetssystemet grundar sig bl. a. därå, att det skulle vara förenat med avsevärda svårigheter att fastställa, vem som i främsta rummet vållat, att skrift med brottsligt innehåll blivit utgiven. — En av de viktigaste garantierna för tryckfriheten innefattas i förbudet mot censur. Någon tryckningen föregående granskning av skrift eller något förbud mot tryckning därav får ej förekomma. Först sedan skriften utgivits, får åtgärder vidtagas mot densamma.

I fråga om offentlig visning av film har däremot sedan år 1911 funnits bestämmelser om *statlig filmcensur*. Enligt gällande förordning av den 5 juni 1959 må film icke förevisas offentligen, om den icke dessförinnan godkänts av statens biografbyrå. Vissa riktlinjer har givits för biografbyråns verksamhet. Byrån får t. ex. ej godkänna film eller del av film, vars förevisande på grund av det sätt, varpå händelserna skildras, och det sammanhang, vari de förekommer, kan verka förråande eller skadligt upphetsande eller förleda till brott. Vidare gives särbestämmelser för godkännande av film till förevisning för barn.

Tidigare riksdagsbehandling

Vid 1954 års riksdag framställde herr Bengtson till statsrådet och chefen för justitiedepartementet följande frågor (första kammarens protokoll nr 7 s. 95 f):

Har statsrådet uppmärksammat den oklarhet som för närvarande råder såväl i fråga om handhavandet av administrativa ärenden rörande rundradions verksamhet som i fråga om det rättsliga ansvaret för rundradioverksamheten?

Ämnar statsrådet vidtaga åtgärder för utformande av klara riktlinjer på båda dessa här nämnda områden?

I den del interpellationen rörde rundradions administration besvarades den

av kommunikationsministern. Frågan om det rättsliga ansvaret upptogs där-
efter av justitieministern, som först erinrade om en interpellationsdebatt 1953
och därefter yttrade bl. a.

För övervakningen av programverksamheten är sörjt genom den av Kungl.
Maj:t tillsatta radionämnden. Denna tar emellertid ej någon direkt befatt-
ning med det löpande arbetet för programmens anordnande och samman-
sättning och utövar över huvud taget ej någon förhandskontroll. Nämnden
kan sägas för rundradioverksamheten fylla ungefär samma funktion som
pressens opinionsnämnd för tidningspressen.

Radiotjänst har alltså vid utövandet av sin verksamhet en fri och oberoende
ställning, och det synes ej råda meningsskiljaktighet om att detta är en
riktig ordning. Med friheten följer emellertid även ansvar. Kommunikations-
ministern underströk vid besvarandet av de förra året väckta interpellatio-
nerna vikten av att programledningen icke glömmer bort detta ansvar, och
han framhöll även att det är en av bolagsstyrelsens viktigaste uppgifter att i
mån av behov fastställa sådana särskilda bestämmelser samt att tillse att
programledningen får en sådan sammansättning, att garantier skapas för att
villkoren i den nyss berörda överenskommelsen till fullo iakttages av bolaget.
Interpellanten efterlyser emellertid nu närmare grunder för den juridiska
ansvarigheten. Detta spörsmål kan bli aktuellt exempelvis om i en utsändning
förekommer uttalanden av ärekränkande natur. Något straffrättsligt ansvar
kan ju ej utkrävas hos bolaget som sådant, utan talan måste riktas mot viss
eller vissa personer. Vem blir — om vi nu håller oss till det anförda exemplet
— ansvarig för ett ärekränkande uttalande, som ingår i ett radioprogram?
Är det den person som tagit yttrandet i sin mun eller, om uttalandet före-
legat i ett i förväg iordningställt manuskript, den som skrivit manuskriptet?
Är det vederbörande radiotjänsteman, som producerat programmet och
kanske i förväg granskat manuskriptet? Man kan gå ytterligare ett steg vi-
dare, till chefen för den avdelning som svarar för programmet, och slutligen
kan även radiochefen och Radiotjänsts styrelseledamöter komma i fråga.
Alla dessa personer har i större eller mindre grad medverkat till programmet
i fråga. De allmänna straffrättsliga ansvarighetsreglerna innebär att, då flera
personer medverkat till brott, ansvar kan inträda ej blott för den som åstad-
kommit det brottsliga resultatet såsom direkt gärningsman utan även för
andra som anstiftat brottet eller på annat sätt medverkat till detta. Frågan
om ansvarigheten i det aktuella exemplet får med ledning av dessa allmänna
ansvarighetsregler bedömas allt efter arten av den medverkan som de olika
personerna lämnat. Har ärekränkningen begåtts genom uttalande av en del-
tagare i en direktutsänd diskussion, torde endast den som faller yttrandet bli
ansvarig. Däremot kan läget bli ett annat, om ärekränkningen ingår i ett på
förhand iordningställt program; då får en vidare krets av personer taga på
sig ansvaret. Med hänsyn till radioprogrammens i hög grad skiftande be-
skaffenhet och de olikartade förhållanden under vilka de tillkommer kan
man här tänka sig många varianter. Radiochefen och Radiotjänsts styrelse,
vilka givetvis ej i detalj kan följa alla programpunkter, torde emellertid
endast i mycket ovanliga fall kunna ställas till ansvar.

Det ligger nära till hands att i detta sammanhang göra en jämförelse med
de ansvarighetsregler som finns beträffande tryckta skrifter. I vår tryck-
frihetsrätt har sedan länge förekommit särskilda, från de allmänna grun-
derna avvikande ansvarighetsregler, enligt vilka straffet för tryckfrihetsbrott
i princip drabbar endast en person. Beträffande periodisk skrift svarar sålun-

da alltid den som blivit anmäld såsom skriftens utgivare, och även för annan tryckt skrift kan författaren i vissa fall fritagas från ansvar. Motiven för dessa särskilda ansvarighetsregler inom tryckfrihetsrätten behöver jag inte här närmare utveckla, då de är väl bekanta för kammarens ledamöter. Bl. a. har reglerna sin grund i det anonymitetsskydd, som av ålder upprätthållits inom den svenska tryckfrihetsrätten. Måhända skulle det ur vissa synpunkter vara fördelaktigt med sådana fasta regler även för rundradion. Det kunde t. ex. i lag fastslås, att chefen för respektive programavdelning och ingen annan är ansvarig för det som sändes från avdelningen. Rundradions verksamhet är emellertid av sådan karaktär, att det av både principiella och praktiska skäl möter betänkligheter mot att på detta sätt avgränsa ansvaret. En sådan ordning skulle sannolikt på ett olyckligt sätt klavbinda programverksamheten. Diskussioner och andra fritt upplagda program skulle ej kunna sändas utan att först upptagas med ljudapparat och kontrolleras, och över huvud taget skulle hela verksamheten komma att utövas i stelar formen än nu är fallet.

Det är emellertid givet, att det skulle vara av värde både för allmänheten och för Radiotjänsts verksamhet att få närmare utrett och klarlagt, hur tillämpningen av de allmänna ansvarighetsreglerna kan komma att utfalla i olika typiska fall. Någon ledning från rättspraxis kan ej erhållas, då det hittills ej torde ha förekommit att ett radioprogram givit anledning till rättsligt förfarande. När radions programverksamhet förra året diskuterades i riksdagen, gav kommunikationsministern uttryck åt den uppfattningen, att det närmast ankomme på Radiotjänst att taga ett initiativ i detta avseende. Enligt vad jag inhämtat har också inom Radiotjänst för någon tid sedan tillsatts en kommitté med uppdrag att gå igenom frågan.

Yttrandena

Av remissinstanserna anser *Sveriges radio aktiebolag* och *Radionämnden* en lagstiftning angående radions juridiska ansvarighet icke påkallad, medan *övriga remissinstanser* tillstyrker bifall till motionen.

Sveriges radio erinrar om att vid interpellationsdebatten år 1954 dåvarande justitieministern förklarar, att det närmast ankomme på bolaget att utreda frågan. En sådan utredning hade också verkställts 1954. Den hade sedermera på bolagets uppdrag utvidgats. Efter det att bolaget tagit del av utredningen i dess slutgiltiga utformning (i april 1958), hade den tryckts i något sammandraget skick. Utredningen hade verkställts av preceptorn Svante Bergström och betitlats »Det juridiska ansvaret för rättskränkningar i rundradioprogram». I anslutning till denna redogörelse anför bolaget:

Den tryckta utredningen hänvisar till vissa interna åtgärder från *Sveriges Radios* sida för att förebygga rättskränkningar och för att hålla dem som drabbats av rättskränkningar skadeslösa. Till den utredning, som förelades styrelsen, fanns fogat vissa förslag till sådana interna åtgärder. Förslagen gick bl. a. ut på följande:

1. En översyn av de för de olika avdelningarna gällande instruktionerna för att undanröja den oklarhet, som eventuellt kunde förefinnas om vem som bar det rättsliga ansvaret för kränkningar i program.

2. Upplysning skulle bedrivas bland programtjänstemän om det juridiska ansvarets innebörd.
3. Det skulle tillses att det alltid stod en kvalificerad instans till förfogande som kunde bedöma frågan i brådskande lägen.
4. En tillfredsställande samordning mellan rundradioverksamhetens olika grenar borde garanteras så att olika avdelningar har vetskap om utfästelser gjorda av andra avdelningar.
5. Vissa åtgärder föreslogs också för att hålla dem som drabbats av rättskränkningar skadeslösa.

Sedan styrelsen tagit del av utredningen och dess förslag, uppdrogs åt radiochefen att i instruktioner och på annat lämpligt sätt fixera de i utredningen framförda förslagen. De åtgärder som radiochefen senare kom att vidtaga i detta hänseende skulle sedermera föreläggas styrelsen för godkännande. Utredningen har tillställts personer i ledande ställning inom företaget. Sedan ny överenskommelse mellan Svenska Staten och Sveriges Radio angående rundradions programverksamhet tecknats den 15 maj 1959, har en omarbetning av för Sveriges Radio gällande arbetsordning och instruktioner påbörjats. Härvid beaktas även de i utredningen framlagda praktiska förslagen. Till detta kommer att på radiochefens uppdrag och med styrelsens godkännande igångsatts utarbetande av publicitetsregler, avsedda att motsvara de regler som finns för pressen, men anpassade till radions och televisionens speciella förhållanden och med beaktande av Sveriges Radios speciella status.

Styrelsen — — — finner icke anledning frågå sin uppfattning att en särskild lagstiftning för rättskränkningar i rundradioprogram f. n. icke är påkallad. Styrelsen vill därvid särskilt understryka vad justitieministern i sitt interpellationssvar 1954 uttalade nämligen att ett system motsvarande de särskilda ansvarighetsreglerna inom tryckfrihetsrätten sannolikt på ett olyckligt sätt skulle klavbinda programverksamheten och över huvud taget leda till att hela verksamheten komme att utövas i stelare former än nu är fallet. Därjämte vill styrelsen understryka de betydande olikheterna mellan rundradioverksamheten och pressverksamheten. Det är t. ex. icke möjligt att ha en »ansvarig utgivare» för alla program i ljudradio och television utan man måste ha ett system med flera ansvariga personer. Ett sådant system finns de facto och kommer att ytterligare preciseras genom den arbetsordning och de instruktioner i övrigt som är under revidering. Det torde vara högst opraktiskt att fastlägga ett sådant ansvarighetssystem genom särskild lagstiftning bl. a. med hänsyn till den omfördelning av arbetsuppgifter som från tid till annan måste företagas med hänsyn till utvecklingen inom ljudradio och television.

Till slut vill styrelsen påpeka, att ett av de fall som motionären nämnt, nämligen radioprogrammet om Eugeniahemmet, icke direkt gäller frågan om radions juridiska ansvarighet, utan hör till de fall som skall behandlas av Radionämnden, vilken enligt sin instruktion har att efter granskning pröva huruvida programverksamheten handhas i enlighet med bestämmelserna i överenskommelsen med Staten och som kontinuerligt upptager till behandling fall då enligt anmälningar så icke skulle ha skett.

Radionämnden erinrar om bestämmelsen i 8 § 1 mom. av överenskommelsen mellan svenska staten och Sveriges radio aktiebolag, enligt vilken bolaget skall svara för att programmen ej kränker enskild rätt, samt yttrar:

Radionämnden har tagit del av de åtgärder som från Sveriges Radios sida vidtagits för att uppfylla denna del av överenskommelsen. Bland annat har

en omarbetning av gällande arbetsordning och instruktioner påbörjats, varvid särskilt beaktas den utredning, om det juridiska ansvaret för rättskränkningar i rundradion, som verkställdes 1954 och som i utvidgat skick behandlats av Sveriges Radios styrelse 1958. Radionämnden har också erfarit att inom Sveriges Radio inletts ett arbete med utarbetande av publicitetsregler, avsedda att så långt det är möjligt, med hänsyn till radions och televisionens särskilda förhållanden, motsvara de regler som finnes för pressen.

Radionämnden kan inte finna att dess, av motionären åberopade, principuttalande om rundradions frihet och självständighet ger anledning till att lagstiftningsfrågan aktualiseras. Principuttalandet innebär intet nytt. Det understryker de riktlinjer efter vilka programverksamheten hittills bedrivits.

Från dessa utgångspunkter, och med hänvisning till det inom Sveriges Radio pågående arbetet i dessa frågor, finner Radionämnden den i herr Olléns motion yrkade utredningen angående radions juridiska ansvarighet icke påkallad.

Av de remissinstanser, som tillstyrkt motionen, har *justitiekanslersämbetet* anfört:

Såvitt för justitiekanslersämbetet är känt har frågan om det juridiska ansvaret för vad som sändes i radio och television ännu icke blivit på det sättet aktualiserad, att spörsmålet dragits under domstols prövning. Men både i den offentliga debatten och eljest ha de frågorna ställts vem som har att med avseende å straff och skadestånd svara för sådana sändningar och hur vidsträckt detta ansvar är. Något säkert svar å dessa frågor har icke kunnat lämnas, och liknande svårigheter skulle otvivelaktigt uppkomma, därest domstol finge att pröva saken.

Att fall förekommit, då det juridiska ansvaret för sändningar i radio och television kunnat aktualiseras, framgår av motionen. Även andra sådana fall ha inträffat. Ämbetet erinrar om att efter motionens väckande ett TV-program om kvinnolöner offentligen påtalats. Och för några dagar sedan anmälde polismästaren i Stockholm för radionämnden en programpunkt i radio — i »Ventilen» — angående omhändertagande för fylleri av en person, som rätteligen skulle ha varit sjuk.

Med hänsyn till vad sålunda anförts om oklarheten i radions juridiska ansvarighet och förekomsten av missgrepp är det av vikt, att hithörande problem bliva föremål för utredning och att förslag till lagstiftning i ämnet snarast framläggas. — — — Oavsett hur spörsmålet om ansvarighetsreglerna löses, skulle sannolikt klara och entydiga bestämmelser på området vara av stort värde redan genom sin blotta förekomst. Det nuvarande ovissa förhållandet är icke ägnat att inskräpa vikten av den synnerliga omsorg i olika avseenden, som vid radio- och televisionssändningar städse måste iakttagas, icke minst i alla kontroversiella frågor och sådana saker som röra enskilds rätt eller intresse.

Stockholms rådhusrätt upplyser: Såvitt kunnat utrönas har förevarande problem icke blivit föremål för slutlig prövning i någon vid rådhusrätten anhängiggjord rättegång. Avdelningen har efter förfrågan hos aktuariekontoret funnit allenast ett mål — — — som kan omnämnas i detta sammanhang. I detta mål fördes skadeståndstalan mot Sveriges Radio Aktieföretag på grund av att vederbörande uppläsare och författare beträffande

vissa utsända program skulle hava gjort sig skyldiga till brott mot 16 kap. strafflagen. Sveriges Radio Aktiebolag bestred i sitt svaromål, att sådant brott blivit begånget, samt invände vidare, att, även om så vore fallet, radiobolaget icke vore skadeståndsskyldigt, när svensk rätt icke stadgade något s. k. arbetsgivareansvar för anställdas skadeståndsgrundande handlingar, såvitt gällde andra handlingar än s. k. integritetskränkningar. Parterna träffade sedermera förlikning och målet avskrevs från vidare handläggning.

Advokatsamfundet framhåller, att vid en utredning uppmärksamheten i första hand borde inriktas på de fall där vad som förekommit vid utsändning i radio eller TV innefattar ärekränkning mot enskild person. Utredningen borde dock beakta sådana fall där vad som vid utsändningen förekommit vore straffbart på annan grund såsom otillåtet yttrande eller otillåtet offentliggörande.

Tidningsutgivareföreningen framhåller, att utbyggnaden av TV-verksamheten och tillkomsten av ljudradions dubbelprogram otvivelaktigt ökat risken för konflikter mellan Sveriges radio, å ena, samt enskilda personer, företag och korporationer, å andra sidan. Förr eller senare torde det uppstå situationer, där det från skilda synpunkter måste framstå som en brist, att endast allmänna — och för radio och TV icke till alla delar tillämpliga — rättsregler funnes att tillgå för lösande av konflikter.

Journalistförbundet yttrar:

Radion och televisionen har som nyhetsförmedlare och opinionsbildare fått en betydelse, som för varje år ser ut att växa. I det internationella arbetet som pågår — främst inom Förenta Nationerna — för att skapa internationella regler för den frihet, som i vårt land tryckfrihetslagstiftningen är avsedd att värna, har man också tagit konsekvenserna av den senaste utvecklingen på det sättet, att man rör sig med begreppet »informationsfrihet» och därmed syftar till att skapa regler, som skall tillämpas på samtliga massmedia och dem som är verksamma i dessa.

För vårt land måste det enligt Journalistförbundets mening också vara av mycket stor betydelse att man — så snabbt som utvecklingen av radion och televisionen nu går — utan dröjsmål söker skapa en rättsordning, som för dessa massmedia reglerar såväl friheten gentemot statsmakt och myndigheter som ansvaret gentemot enskilda människor. Dessa viktiga informationsrättsliga frågor borde därför snarast tas upp till prövning och regleras i lag efter samma huvudlinjer som gäller för det tryckta ordet.

Detta bör dock inte hindra att den synnerligen angelägna frågan om radions och televisionens juridiska ansvarighet, som behandlas i David Olléns motion (nr 127 i Första kammaren), omedelbart tas upp till särskild utredning. Denna bör enligt SJF:s mening snabbt slutföras, så att förslag till provisorisk lösning av frågan om juridiskt ansvarig för radio och television hinner föreläggas årets riksdag.

Flera remissinstanser har också ingått på *spörsmålet om den närmare utformningen av en lagstiftning i ämnet*. *Journalistförbundet* anser, att som mönster lämpligen bör väljas den ordning, som stadgas i kapitel 5 tryckfrihetsförordningen om utgivning av periodisk skrift.

Advokatsamfundet finner det självfallet, att de tryckfrihetsrättsliga reglerna måste beaktas, men förklarar, att härav naturligtvis icke följde, att dessa regler måste tjäna som förebild. Enligt styrelsens mening borde utredningen vara helt förutsättningslös.

Tidningsutgivareföreningen yttrar bl. a.:

Föreningen vill som sin preliminära uppfattning framhålla, att det knappast kan anses lämpligt eller möjligt att för Sveriges Radio införa en lagstiftning, som är direkt parallell till Tryckfrihetsförordningen med dess noga reglerande ansvarsföljd. Ehuru det finns betydande likheter mellan Sveriges Radios verksamhet på informations- och upplysningsområdet och den verksamhet, som den periodiska pressen bedriver, torde det med hänsyn till främst omfattningen av företagens verksamhet inte kunna anses rimligt, att t. ex. radiochefen skulle få ställningen av ensam ansvarig utgivare med ty åtföljande straffrättsliga konsekvenser. Frågan om det straffrättsliga ansvaret, framför allt vid ärekränkingsbrott, torde emellertid för Sveriges Radios del vara så svårlost, att en form av speciallagstiftning på området allvarligt måste övervägas. På den skadeståndsrättsliga sidan uppställer sig — i synnerhet vid icke straffbara handlingar — om möjligt ännu fler problem, som intimt sammanhänger med Sveriges Radios företagaransvar.

Föreningen vill också erinra om de ekonomiska konsekvenser som konsumentupplysningsprogrammen kan få för personer och företag, vars produkter blir utsatta för kritik.

Även frågan om anonymitetsskyddet för meddelare aktualiseras alltmera genom företagens utökade nyhets- och informationservice. De därmed sammanhängande frågorna synes vara värda ett noggrant studium.

Stockholms rådhusrätt anser, att ett överförande av tryckfrihetsförordningens ansvarighetsregler till att gälla även för radio och television knappast torde kunna förekomma. Detta gällde särskilt en av hörnstenarna i tryckfrihetsförordningen, nämligen den rätt till anonymitet, som är föreskriven beträffande författarskapet till tryckt skrift.

Justitiekanslern yttrar:

Ämbetet har för sin del icke bildat sig någon närmare uppfattning om huru problemen böra lösas. Naturligen komma de tryckfrihetsrättsliga reglerna i tankarna. En brottskatalog liknande den i 7 kap. 4 § tryckfrihetsförordningen — med de ändringar och tillägg som må finnas påkallade — synas sålunda tänkbar. Stadgandena i 11 kap. nämnda förordning kunna måhända också tjäna till ledning i fråga om det skadeståndsrättsliga ansvaret. Ett juryförfarande av den beskaffenhet, som omnämnes i 12 kap. förordningen, förefaller också ligga rätt nära till hands. Mera tveksamt torde vara, om ansvarighetsreglerna i 8 kap. kunna utgöra förebild för bestämmelser i ämnet. Det synes sålunda förtjänt av övervägande, huruvida icke ansvaret måste uppdelas, så att icke en enda person svarar för hela verksamheten. Måhända bör därutöver medverkansansvar under vissa förutsättningar kunna ifrågakomma.

Utskottet

Motionären framhåller — med utgångspunkt från ett uttalande av radionämnden, enligt vilket Sveriges radio bör äga stor handlingsfrihet och i största möjliga utsträckning ha samma fördelar och ansvar som t. ex. den svenska pressen — att jämförelsen mellan radions frihet och pressfriheten i ett väsentligt avseende är haltande. Motionären anför bl. a. följande: Medan den svenska pressen har ett juridiskt ansvar fast förankrat i tryckfrihetsförordningen, saknar den svenska radion någon motsvarighet här till. Den oerhörda slagkraft, som radion äger på grund av sin monopolställning och det stora antalet lyssnare eller TV-åskådare, kan emellertid göra eventuella missgrepp ytterst kännbara för en enskild eller en hel institution. Det är därför nödvändigt, att frågan om den juridiska ansvarigheten för radion upptages till prövning.

Såsom motionären påpekar, finns inga särskilda bestämmelser, som reglerar det juridiska ansvaret för vad som sändes i radio och television. Detta innebär emellertid icke, att utsändningarna skulle kunna genomföras utan något som helst beaktande av rättsregler. Allmänna rättsregler rörande straffansvar och skadeståndsansvar måste nämligen bli tillämpliga. Om innebörden av dessa regler i fråga om radions verksamhet råder emellertid oklarhet. Som exempel på denna oklarhet kan nämnas frågan, vem som är ansvarig för uttalanden av ärekränkande natur: Är det kommentatorn, programproducenten, manuskriptförfattaren, programchefen, radiochefen eller bolagets styrelseledamöter?

Av olika remissinstanser har understrukits, hur otillfredsställande den rådande oklarheten i fråga om radions juridiska ansvarighet ter sig. Justitiekanslern har sålunda med hänvisning till denna oklarhet och under framhållande av att det redan av motionen framgår, att fall förekommit, då det juridiska ansvaret för sändningar i radio och television kunnat aktualiseras, förklarat det vara av vikt, att hithörande problem blir föremål för utredning och att förslag till lagstiftning i ämnet snarast framlägges.

En anledning till den påtalade ovissheten är, att domstol ännu icke haft att pröva någon hithörande fråga. Givetvis kan avsaknaden av domstolsavgöranden anses utgöra ett beaktansvärt skäl för att lagstiftning på området icke skulle vara erforderlig. Å andra sidan kan emellertid anföras, att just bristen på speciallagstiftning kan ha föranlett, att den som ansett sig ha lidit skada genom något program, avstått från att söka rättelse domstolsvägen. Enbart det förhållandet, att processer ej förekommit under gången tid, synes därför icke böra få vara avgörande vid prövning av motionärens yrkande. Hänsyn bör vidare tagas till den omständigheten, att radion numera eftersträvar allt högre grad av aktualitet. Samtidigt ökar givetvis faran för kränkningar av enskilda personer och institutioner, och i motsvarande mån växer behovet av rättsskydd för dessa. Utskottet har vid sin

prövning av ärendet funnit detta rättsskyddsbehov så tungt vägande, att en utredning i enlighet med motionärens förslag bör komma till stånd.

Vid denna utredning måste särskild uppmärksamhet ägnas frågan, huru ljudradions och televisionens intresse av frihet i sin verksamhet skall kunna förenas med det motstående intresset av lagstadgat ansvar när det gäller utövandet av samma verksamhet. Vidare bör den närmare utformningen av såväl det straffrättsliga ansvaret som skadeståndsansvaret utredas. Såvitt gäller sistnämnda spörsmål bör övervägas, huruvida någon form av s. k. principalansvar bör stadgas i syfte att uppnå tillfredsställande säkerhet för att skadelidande erhåller rättelse. Utskottet har emellertid icke funnit anledning att nu taga ståndpunkt till här berörda och andra hithörande spörsmål. Den av utskottet förordade utredningen bör nämligen bedrivas förut-sättningslöst.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att riksdagen i anledning av motionen I:127 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av radions juridiska ansvarighet.

Stockholm den 7 april 1960

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: fru Gärde Widemar, herrar Ahlkvist, Branting, Per-Olof Hanson, Erik Svedberg, Arvidson, Fagerström och Svanström;

från andra kammaren: herr Landgren, fru Johansson, herr Edlund, fru Löfqvist, herr Larsson i Norderön, fru Lidman-Frostenson, fröken Berggren och herr Larsson i Stockholm.
